

Hugyecz Attila: Együttműködés az Európai Unió külső energiakapcsolataiban
2011. február 28.

Az Európai Tanács 2011. február 4-i ülésén a résztvevők megállapították, hogy „az EU és a tagállamok tevékenységeit jobban össze kell hangolni annak érdekében, hogy az Uniónak a kulcsfontosságú termelő, tranzit- és fogyasztó országokkal való külső kapcsolataiban érvényesüljön a következetesség és a koherencia szempontja”. Hasonlóan, az Európai Tanács felkérte a Bizottságot, „hogy 2011 júniusáig nyújtson be közleményt az ellátásbiztonságról és a nemzetközi együttműködésről az Unió által az energiaügy terén folytatott külső tevékenységek következetességének és koherenciájának javítása céljából.”

Emlékeztet, hogy a már épülő Északi Áramlat gázvezetékét német és orosz társaságok megállapodása alapján építik, s célja a közvetlen orosz-német gázszállítási kapcsolat megteremtése. Ennek „mellékhatása” tranzit országok, köztük a már uniós tagállam, Lengyelország elkerülése. A Déli Áramlat gázvezeték tervét az olasz ENI vetette fel, partnere ebben az orosz Gazprom lenne. A fenti két vezeték egyértelműen az európai energetikai együttműködés hiányát jelzi. A Nabucco gázvezeték sokkal inkább egy már régóta napirenden lévő Európai Uniói terv keretei közé illeszkedik, előrehaladása azonban mérsékelt, mindenekelőtt a betáplálandó gáz forrása kérdéses.

Az említett februári ülés résztvevői egyben felkérték a külügyi főképviselet arra, hogy „munkája során maradéktalanul vegye figyelembe az energiabiztonságot mint tényezőt”.

Szeretnénk azonban emlékeztetni arra, hogy az energiaforrásokért folyó verseny szereplői közé lépő új szereplők olyan állami olaj- és gáztársaságok, amelyek nem kizárólag profitcélokat követnek. A nem nyugati típusú piacgazdák és demokráciák között, illetve ezek vállalataival kötött jelentősebb üzletek nem kizárólag vállalati alkuk eredményeképpen jönnek létre, hanem az érintett kormányok beleegyezését feltételezik. Ezért nem tartható az az érv, miszerint az Északi Áramlat gázvezeték két, egy német és egy orosz vállalat közös projektje, s az érintett országoknak az ilyen projektekbe kevés beleszólásuk van. Az állami olaj- és gáztársaságok a profitcélokon kívül szociális, geopolitikai és energiaellátás-biztonsági célokat is követnek. Az ügyletek – leegyszerűsítve és kissé provokatív megfogalmazásban – a következőképpen születnek: az érintett országok vezetői (kormányfők, államelnökök vagy miniszterek) megállapodnak egy közös projekt megvalósításában, ezt követően az országok olajtársaságai utasításban kapják meg a feladat elvégzését (és pozitív eredményű cash-flow számítások készítésének feladatát). Az állami olajtársaságok ezáltal olykor hajlandóak (értsd: kénytelenek) háttérbe szorítani profitcéljaikat, s anyaországuk geopolitikai, külpolitikai céljaiért tevékenykedni. Így energiaimportőr országok vállalatai ellátásbiztonságot, energiaexportőr országok vállalatai keresletbiztonságot növelő projektekbe fektetnek pénzt.

Az Európai Unió külügyi főképviseletje akkor teljesítené februárban kapott feladatát hatékonyan, ha munkája által az Unió energiaellátásának biztonsága érdemben növekedne. Ehhez arra lenne szükség, hogy a főképviselet úgy tudjon tárgyalni, mint keleti társai: jogosult legyen döntést hozni, s az illetékes vállalatoknak utasítást adni arra, hogy kezdjék meg a projekt végrehajtását. Ez a jogosultság azonban teljességgel hiányzik. Sem utasítani nem jogosult, s azt az európai olajtársaságot sem nevezte még meg senki, amely az európai ellátásbiztonságért profitcélokról mondana le. A külső kapcsolatokban megtestesülő energetikai együttműködés alapjai az Európai Unióban így egyelőre hiányoznak.

E gondolatsor mögött az a feltételezés búvik meg, hogy az energiaellátás biztonságának növelése csak nem jövedelmező beruházásokkal valósítható meg. Ez részben

igaz, hisz pusztán ellátásbiztonságra hivatkozva piaci forrásból egy vállalat sem épít gázvezeték. Másrészt viszont nem igaz, hisz az energiabiztonság gáztárolók építésével is növelhető. Ezek kisebb nagyságrendű beruházások, s a gáz bértárolásának piaca is kialakult már. Az ellátásbiztonság növelése így akár piaci forrásokból is finanszírozható. Az ellátásbiztonság gáztárolókkal való növelését a piac magától megoldja, a politikai vezetőknek ezért ezzel kevésbé kell foglalkozniuk.

Amennyiben viszont – s úgy tűnik, ez a helyzet – a közép- és kelet-európai (CEE) régió ellátásbiztonságának további növelése azért nem valósul meg, mert az egyes európai országok energiahálózatainak összekapcsolása, ill. harmadik országokból az EU-ba gáz szállító vezetékek építése nem jövedelmező, úgy közösségi szintű energetikai együttműködés esetén uniós finanszírozás válik szükségessé. Az Európai Tanács február 4-i ülésén ezzel szemben a résztvevők épp azt hangoztatták, hogy ezeket a projekteket a piacról kell finanszírozni, uniós forrást erre nem szívesen szánnak.

Tudomásul kell viszont venni: az ellátásbiztonság pénzbe kerül, s a piac ezért nemigen hajlandó fizetni. Az új vezetékek megépítésével a CEE régió számára is elérhetővé válnak Oroszországtól független gázforrások. Ennek egyik hozadéka az ellátásbiztonság növekedése, a másik az Oroszországgal szemben meglévő alkupozíciónk erősödése, esetleg az importárak csökkenése. Ez lenne a befektetett uniós támogatás haszna.

Az Európai Unió egészének ellátásbiztonsága kétségkívül növekedhetne új gázforrások bevonásával. A jelen feltételek mellett – érthető módon – ez azonban csak akkor valósul meg, ha az ellátásbiztonságot növelő projektek egyben jövedelmezőek is. Ha viszont jövedelmezőek lennének, akkor közös európai energetikai együttműködés nélkül is megvalósulnának.

A kérdés tehát: mit ér a közös európai energetikai együttműködés uniós források nélkül?